

Multilateralism Based on the Global South and Revival of Relations Between Iran and Egypt

Rauf Rahimi * *Corresponding Author*, Assistant Professor of political sciences, Department of political sciences, University of Bojnord, Bojnord, Iran. E-mail: r.rahimi@ub.ac.ir

Bahareh Sazmand Associate Professor of International relations, Department of Regional studies, University of Tehran, Tehran, Iran. E-mail: bsazmand@ut.ac.ir

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Restoration of diplomatic relations, Middle East region, Regional balance, Multilateralism, The Global South.

Article history:

Received 2024-7-10

Received in revised form

2024-12-29

Accepted 2024-12-14

Published Online

2024-12-16

ABSTRACT

Egypt's recent decision to address its disputes with Iran can be attributed to certain factors, including international and regional developments, as well as President al-Sisi's pursuit of stability and economic growth. Sisi's tactical shift toward Iran to revive Tehran-Cairo relations has surprised not only foreign policy institutions in Tehran but also Egypt's closest allies. On the other hand, the Global South-oriented multilateralism of the 13th Iranian government also caused Iran to pay attention to restoring relations with Egypt. The current research aims to explore the benefits and obstacles associated with the revival of relations between Egypt and Iran. The question arises whether Egypt and Iran are moving toward restoring diplomatic relations after several decades of disconnection. We propose the following hypothesis in response. This decision stems from al-Sisi's foreign policy that prioritizes safeguarding his regime, enhancing international freedom of action, and broadening Egypt's alliances despite potential conflicts with other countries' interests. Despite numerous obstacles, Egypt has chosen to engage in dialogue with Tehran rather than resorting to confrontation.

Cite this Article: Rahimi, R., & Sazmand, B. (2024). Multilateralism based on the global south and revival of relations between Iran and Egypt. *World Politics*, 13(3), 77-103. doi:10.22124/wp.2024.28124.3380

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2024.28124.3380

1. Introduction

The de-escalation in Iran-Saudi relations has impacted the potential for restoring Tehran-Cairo ties. Saudi Arabia's pivotal role in the Sunni Islamic world has influenced the positions of both Iran and Egypt. With Iran's improved relations in the region and the influence of the Pezeshkian government, Egypt may find it necessary to revive ties with Iran to maintain its role in the Middle East. The evolving international landscape, marked by the U.S.'s reduced influence and China's growing role, also shapes this issue. Drawing on official statements and expert analyses, this article explores the potential for renewed Tehran-Cairo relations and offers a framework for further examination.

2. Theoretical Framework

Multilateralism in international relations, in contrast to unilateralism and bilateralism, refers to the cooperation of multiple countries to achieve a common goal. It involves collaboration among at least three countries, but more importantly, it is about adherence to shared norms and values. Key principles include consultation, inclusion, and solidarity, with collective rules ensuring equal rights and obligations for all participants. BRICS, formed in 2006 with China, India, Russia, Brazil, and South Africa, exemplifies South-based multilateralism. In 2024, Argentina, Ethiopia, Iran, the UAE, Saudi Arabia, and Egypt joined BRICS and expanded its influence. India's Prime Minister Modi first proposed reforming multilateralism at the 2008 BRICS Summit to give a stronger voice to other major economies.

3. Methodology

This paper aims to examine the advantages and challenges of reviving Tehran-Cairo relations. The current research is fundamental and applied in terms of its purpose, as well as descriptive-explanatory in terms of its nature and methodology. Data were collected using the library method, building on library resources and available documents in the research topic field.

4. Results & Discussion

During the eight years of al-Sisi's rule, relations between Iran and Egypt were relatively cold, but no deep crisis occurred between the two countries. This problem has increased the hope of reviving relations between the two countries in the near future within the framework of South-based multilateralism. If the two countries replace the logic of politics with the logic of security, they will share numerous common interests in reviving bilateral relations. In this new situation, regional states have come to a consensus that it is critical to strengthen diplomatic relations rather than tensions in bilateral relations.

Reviving relations at the regional level offers several benefits. 1. The normalization of relations between Iran and Egypt on a regional scale will have a direct impact on the security of the countries of the Persian Gulf Cooperation Council. At this point, the Persian Gulf region needs de-escalation and security stability more than anything else. 2. By pursuing its ambitious Vision 2030, Arabia seeks to attract foreign investment and ensure long-term economic stability. 3. The UAE seeks to ensure the security of its maritime trade and the safe and free passage of ships in the surrounding waters. 4. Iran also requires a more conducive environment in the Middle East to alleviate the isolation the U.S. has traditionally imposed on it since the 2010s. Consequently, it is imperative for Iran to emerge from this state of isolation, and the re-establishment of relations with Egypt presents a good opportunity.

The benefits of rekindling relationships on a global scale are significant. Some of them are as follows: The U.S. and Israel have established a central security and threat balance in the Middle East region. Iran is among the countries resisting this system in the region. Since the Soviet Union's collapse, hegemonic powers have influenced and exposed the Middle East region to foreign intervention and internal campaigns. The changes in the U.S. strategy towards the region since 2012 have shaped the current developments in the region. In 2012, during the Obama era, the United States announced that it would move towards Asia and contain China based on its new national security strategy. Iran may try to create a serious challenge to the American order with the help of the Arab states in the region, China, and Russia. The normalization of relations between some Arab countries and Israel prompted the 13th cabinet to take proactive measures to prevent it. As a result, Iran concluded long-term contracts with China and Russia. Iran restored relations with Saudi Arabia and made efforts to restore relations with Egypt.

5. Conclusions & Suggestions

Egypt should facilitate the dialogue between Iran and the countries of the Persian Gulf Cooperation Council. This role requires that Egypt and Iran build their communication channels and invest in their common interests. Egypt's concerns about national security, regional alignments, and competition for regional leadership serve as the primary obstacles to the restoration of Egypt's relations with Iran. Political stability and the domestic economy are still the main concerns of the current Egyptian government. Regime security has been the main driver of Egypt's policy towards Iran since the Mubarak era. The logic of security, not the logic of politics, still determines Egypt's relations with Iran. The policy's logic considers the economic and political benefits of normalizing relations with Iran. However, the security logic solely pertains to Iran's impact on Egyptian society through the growth of Shiism. Because of Egypt's security logic towards Iran, the Egyptian security apparatus, rather than the Ministry of Foreign Affairs, currently controls Iran's case. Amr Musa and Nabil al-Arabi recommended improving relations with Iran. However, the

security apparatus opposed their recommendations due to the regime's security logic, which insisted that Iran supports Islamic fundamentalism. The political will of the al-Sisi government can solve this challenge inside Egypt.

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۳۳

شاپا الکترونیکی: ۲۵۳۸-۴۸۹۹

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

چند جانبه‌گرایی مبتنی بر جهان جنوب و احیای روابط ایران و مصر

رئوف رحیمی^۱ نویسنده مسئول، استادیار گروه علوم سیاسی، دانشگاه بجنورد، بجنورد، ایران.

ایمانامه: r.rahimi@ub.ac.ir

بهاره سازمند دانشیار روابط بین‌الملل، گروه مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه تهران، تهران، ایران. ایمانامه: bsazmand@ut.ac.ir

در باره مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	تحولات بین‌المللی و منطقه‌ای و رویکرد استقرار ثبات و توسعه اقتصادی سیاسی، مصر را به‌سوی حل اختلافات با ایران کشانده است. تغییر تاکتیکی سیاسی در قبال ایران به‌منظور احیای روابط ایران و مصر نه تنها نهادهای سیاست خارجی در تهران، بلکه نزدیک‌ترین متحدان مصر را نیز شگفت‌زده کرده است. از سوی دیگر چندجانبه‌گرایی مبتنی بر جنوب دولت سیزدهم نیز موجب شد احیای روابط با مصر مورد توجه ایران قرار گیرد. هدف پژوهش حاضر بررسی چالش‌ها و فرصت‌های احیای روابط ایران و مصر است. پرسشی که مطرح می‌شود این است که چرا روابط مصر و ایران پس از چندین دهه قطع رابطه به‌سوی احیای روابط دیپلماتیک پیش می‌رود؟ در پاسخ این فرضیه مطرح می‌شود، سیاسی رویکردی در سیاست خارجی اتخاذ کرده است که هدف آن حفاظت از رژیم خود، گسترش آزادی عمل در سطح خارجی و تنوع شرکای مصر است؛ حتی اگر چنین اهدافی با منافع برخی کشورها در تضاد باشد. این رویکرد موجب شده است، با وجود چالش‌های فراوان مصر تصمیم بگیرد به جای تقابل، تعامل و همکاری با تهران را امتحان کند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که حکومت‌های مصر و ایران پیشرفت‌هایی در مسیر عادی‌سازی روابط انجام داده‌اند؛ اما مسیر مصر و ایران برای احیای روابط دیپلماتیک، طولانی و پیچیده به نظر می‌رسد؛ زیرا نیاز به توافق دو کشور در برخی موضوعات اساسی وجود دارد.
کلیدواژه‌ها: منطقه خاورمیانه، موازنه منطقه‌ای، چندجانبه‌گرایی، جهان جنوب.	
تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۴/۲۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۸/۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۹/۲۴ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۹/۲۶	

استناد به این مقاله: رحیمی، رئوف & سازمند، بهاره. (۱۴۰۳). چندجانبه‌گرایی مبتنی بر جهان جنوب و احیای روابط ایران و مصر. *سیاست*

جهانی، ۱۳(۳)، ۷۷-۱۰۳. doi: 10.22124/wp.2024.28124.3380

© نویسنده(گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

در سطح منطقه‌ای تنش‌زدایی که در روابط ایران و عربستان رخ داد، بر طرح مسئله احیای روابط ایران و مصر مؤثر واقع شد. زیرا عربستان در جهان اسلام و به‌ویژه اهل سنت یک نقش کانونی و بسیار مهمی را ایفا می‌کند. رقابت‌های زیادی بین عربستان و مصر از زمان جنگ سرد وجود دارد. برای مثال دو گفتمان ناسیونالیسم عربی مصر و اسلام محافظه‌کار عربستان باهم رقابت داشتند. در عین حال نقش عربستان در جهان اسلام بسیار نقش کلیدی و محوری هست و معمولاً رویکردها و جهت‌گیری‌هایی که عربستان در سیاست خارجی در پیش می‌گیرد با واکنش سایر کشورهای عربی روبه‌رو می‌شود. این واکنش‌ها بیشتر واکنش‌های تأییدی هستند.

از این‌رو، در موضوع ایران و مصر قطعاً تنش‌زدایی ایران و عربستان بر نوع موضع‌گیری و محاسبات ایران و مصر اثرگذار بوده است. با عنایت به بهبود رابطه ایران با عربستان و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در یک سال گذشته و احتمالاً در دولت پزشکیان، مصر این محاسبه را قطعاً با خودش خواهد کرد که برای عقب نماندن از تحولات منطقه‌ای و همچنین ایفای نقش سنتی خودش در خاورمیانه به‌عنوان یک دولت مؤثر لازم است روابط خود را با ایران احیا نماید. در سطح بین‌المللی نیز بحث کاهش نقش امریکا در خاورمیانه و هم‌زمان افزایش نقش چین در معادلات منطقه‌ای اتفاق افتاده است. امریکا از اواخر دوره اوباما نقش خود را در خاورمیانه کمتر کرده است و به‌مانند گذشته ملاحظات امنیتی-دفاعی ویژه‌ای برای خودش در منطقه خاورمیانه مورد تأکید قرار نمی‌دهد. علت این رویکرد امریکا، مسائل داخلی امریکا و اولویت سیاست‌گذاری در داخل امریکا از یک‌سو و از سوی دیگر بحث ضرورت تمرکز بر منطقه شرق آسیا و مهار چین هست که این دو عامل در کنار هم باعث می‌شود خاورمیانه آن جایگاه استراتژیک و سنتی که در سیاست خارجی امریکا به‌ویژه در دوره جنگ سرد و دهه اول بعد از آن داشت را نداشته باشد. این کاهش نقش یک فضایی را برای ایفای نقش ایران باز کرده و ایران قدرت مانور خودش را در منطقه نسبت به گذشته بیشتر کرده است. هرچند این قدرت مانور بیش از اینکه بُعد دیپلماتیک داشته باشد بیشتر بُعد دفاعی و امنیتی دارد. عامل دیگر کاهش نقش امریکا و افزایش نقش چین است. یعنی به‌موازات کاهش نقش امریکا شاهد افزایش گام‌به‌گام نقش چین در معادلات منطقه‌ای هستیم. چین علاوه بر روابط گسترده اقتصادی، در مسائل سیاسی-دیپلماتیک و امنیتی خاورمیانه نیز وارد شده‌اند که شاید بارزترین نمونه آن را می‌توان در همان

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سطح خارجی و تنوع شرکای مصر است؛ حتی اگر چنین اهدافی با منافع برخی کشورها در تضاد باشد. این رویکرد موجب شده است، با وجود چالش‌های فراوان مصر تصمیم بگیرد به جای تقابل، تعامل و همکاری با تهران را امتحان کند. مقاله حاضر از منابع چندگانه دربرگیرنده بیانیه رسمی دولت مصر و ایران و همچنین برای درک عمیق‌تر احتمال احیای روابط دیپلماتیک مصر و ایران به منابع موجود از جمله مقاله‌ها، گزارش‌ها و استفاده از نظر کارشناسان استناد کرده است تا موضوع را از زوایای مختلف بررسی و به سؤال اصلی در چند بخش پاسخ داده شود تا در نتیجه مناسبی برای تحلیل بهتر موارد مطالعاتی حاصل شود. هدف نوشته حاضر بررسی مزایا و چالش‌های احیای روابط دو کشور ایران و مصر است. پژوهش حاضر از لحاظ هدف بنیادی-کاربردی و از حیث ماهیت و روش توصیفی-تبیینی است. گردآوری اطلاعات با روش کتابخانه‌ای و بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای و اسناد موجود در زمینه موضوع پژوهش انجام گرفته است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش نیز از استدلال و تجزیه و تحلیل کیفی استفاده شده است.

۱. چارچوب نظری

چندجانبه‌گرایی در روابط بین‌الملل به معنای ائتلاف چند کشور برای پیشبرد یک هدف مشترک است. چندجانبه‌گرایی در مقابل یک‌جانبه‌گرایی قرار می‌گیرد. چندجانبه‌گرایی اغلب در تقابل با دوجانبه‌گرایی و یک‌جانبه‌گرایی تعریف می‌شود. به بیان دقیق، نشان‌دهنده نوعی همکاری بین حداقل سه کشور است. با وجود این، این تعریف «کمی» برای درک ماهیت چندجانبه‌گرایی کافی نیست، زیرا مسئله صرفاً تعداد بازیگران درگیر نیست؛ بلکه شامل پایبندی به یک پروژه سیاسی مشترک مبتنی بر احترام به یک سیستم مشترک از هنجارها و ارزش‌هاست. چندجانبه‌گرایی مبتنی بر اصول بنیادینی مانند مشاوره، شمول و همبستگی است. عملکرد چندجانبه‌گرایی توسط قوانین جمعی توسعه یافته تعیین می‌شود که همکاری پایدار و مؤثر را تضمین می‌کند. چندجانبه‌گرایی حقوق و تعهدات یکسانی را برای همه بازیگران تضمین می‌کند (United Nations, 2024:1). بریکس که در سال ۲۰۰۶ تأسیس شد، نمونه بارز چندجانبه‌گرایی مبتنی بر جنوب است. اعضای بریکس چین، هند، روسیه، برزیل و آفریقای جنوبی بودند؛ ولی از ۱ ژانویه ۲۰۲۴ آرژانتین، اتیوپی، ایران، امارات، عربستان و مصر نیز به عضویت آن درآمدند. چندجانبه‌گرایی اصلاح‌شده نخستین بار توسط نخست‌وزیر هند، نارندرا مودی در اجلاس سران بریکس در سال ۲۰۰۸ در ژوهانسبورگ آفریقای جنوبی مطرح شد. هدف از تشکیل بریکس

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

بریکس به تقویت چندجانبه‌گرایی و همکاری با نهادهای چندجانبه مانند گروه ۲۰ برای حل چالش‌های جهانی از طریق همکاری اقتصادی تأکید می‌کند (Brown, 2023: 1-4) ..

چندجانبه‌گرایی مذکور منطبق با رویکرد ایران است؛ زیرا سیاست خارجی ایران پرهیز از سلطه و احترام به همه کشورها بوده است و پیوسته در منطقه تلاش داشته است از یک‌جانبه‌گرایی جلوگیری کند. چندجانبه‌گرایی مدنظر ایران، یعنی جهان از شرایطی که در قرون گذشته داشته و غرب تصمیم‌گیرنده آن بوده است گذر کرده است. در جهان کنونی غرب‌گرایی یا شرق‌گرایی اهمیت خود را از دست داده است. در چنین جهانی مراکز و منابع قدرت و ثروت متکثر و متحول شده است. دیپلماسی به تنهایی کافی نیست؛ زیرا ایران زمانی توانسته است در سطح جهان موفق عمل کند که قدرت میدانی و دیپلماسی در کنار هم، هم‌افزایی کرده‌اند (Zarif, 2017: 4-6). کاهش قدرت اقتصادی و نقش آمریکا در صحنه بین‌المللی در برابر افزایش قدرت چین، کاهش فاصله میان قدرت‌های بزرگ و کوچک، شبکه‌ای شدن تصمیم‌گیری‌ها، نقش بالای فضای مجازی و ارتباطات، شکل‌گیری فرایندهای از پایین به بالا به جای صرفاً از بالا به پایین، رشد هند، جهانی‌شدن، مسئولیت مشترک، منطقه‌گرایی و... چندجانبه‌گرایی را در مقابل یک‌جانبه‌گرایی تقویت کرده است (Sanai, 2017: 35-38). چندجانبه‌گرایی و سیاست فراگیر این ظرفیت را در خود دارد که تمامی اتکای ما به یک‌سو محدود نشود. حفظ توازن و افزایش ظرفیت و تنوع در روابط خارجی باعث افزایش قدرت گفتگوی ایران با همه طرف‌ها از جمله شرکا خواهد شد. در چارچوب چندجانبه‌گرایی، تقویت رابطه با چین و روسیه، تقویت رابطه با همسایگان، احیای رابطه با کشورهای عربی منطقه مانند مصر و بحرین، تقویت همکاری با اکو، بریکس، شانگهای و... مورد توجه جمهوری اسلامی ایران قرار گرفته است. (Mohammad Nia and Saifi, 2024: 77-78 چندجانبه‌گرایی در دولت سیزدهم ابزار محوری برای پیشبرد دیپلماسی اقتصادی بود و برای دستیابی به اهداف اقتصادی تلاش شد، ایران حضور فعالی در سازمان‌های اقتصادی منطقه‌ای داشته باشد.

بریکس که ایران به عضویت آن در آمده است، بعد از ۱۵ سال حیات خود جایگاه ائتلاف مهم از اقتصادهای نوظهور و خط مقدم کشورهای جنوب در مقابله با نظام‌های اقتصادی و مالی جهانی پیدا کرده است (Ferraro news agency, August 24, 2023). ایران با عضویت در سازمان همکاری شانگهای و بریکس در صدد است از مزایای چندجانبه‌گرایی برخوردار شود. عضویت در چنین سازمان‌هایی ظرفیت دیپلماسی اقتصادی ایران را تقویت می‌کند. امروزه در دنیا همه بر این اصل توافق

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منجر به تغییر نام خلیج فارس به خلیج عربی از زمان جمال عبدالناصر شد. در این جنگ تبلیغاتی بین ایران و مصر تا حدودی عرب‌ها پیروز شدند؛ زیرا بعد از دهه ۱۹۵۰ نسل جوان در دنیای عرب متولد شدند. این‌ها فقط خلیج عربی را در کتاب‌های درسی خود یاد گرفته بودند؛ برخلاف تمام شواهد تاریخی که اسم آن همیشه خلیج فارس بود (Alizadeh, 1384:73-78). مرگ جمال عبدالناصر در مصر و به قدرت رسیدن انور سادات در سال ۱۹۷۰ به بهبود روابط مصر و ایران کمک کرد و دو کشور را از تنش و درگیری قبلی خارج کرد. (Chubin, and Zabih, 1974:141-145). اما انقلاب ایران در سال ۱۹۷۹، روابط با مصر را دوباره به تنش بازگرداند، زیرا سادات به دلیل دوستی با شاه که مصر میزبان او بود، موضع خصمانه‌ای در قبال انقلاب ایران اتخاذ کرد. علاوه بر این، انقلاب ایران گرایش‌های ضد غربی و ضدآمریکایی داشت.

مصر و ایران دیگر با یک متحد بین‌المللی ارتباط نداشتند. تنش با انعقاد توافقنامه صلح مصر و اسرائیل در مارس ۱۹۷۹ افزایش یافت تا جایی که ایران روابط دیپلماتیک خود را با مصر قطع کرد. مصری‌ها در طول ۸ سال جنگ تحمیلی در کنار صدام ایستادند و نه تنها تسلیحات، بلکه نیروی انسانی را در اختیار صدام قرار دادند و هنگامی که نظامیان و مردم عراق در جبهه‌های جنگ حضور داشتند، کارگران مصری در بازار و کارخانه‌ها خلأ آن‌ها را پر می‌کردند. حتی وزیر دفاع مصر چند سفر به عراق داشت و در طراحی ایده‌های جنگی و دفاعی به افسران ارتش عراق کمک کرد. در تمام دوران جنگ این اتفاقات موجب شد تا روابط تهران و قاهره تیره‌تر شود (Baghat, 2009:50-54). بنابراین، وضعیت قطع روابط در دوره ریاست جمهوری پیشین محمد حسنی مبارک که از سیاست‌های سادات چه در رابطه با اسرائیل و ایالات متحده و چه در رابطه با جریان‌ات سیاسی - مذهبی پیروی می‌کرد، ادامه یافت. تشدید تنش بین دو کشور با اتهام مصر به ایران به حمایت از گروه‌های تروریستی مصری رخ داد. هاشمی رفسنجانی (۱۳۶۸-۱۳۷۶) و پس از او و محمد خاتمی (۱۳۷۶-۱۳۸۴) با جهت‌گیری عمل‌گرایانه خود درصدد کاهش تنش با کشورهای منطقه از جمله مصر بودند. در ۱۶ دی ۱۳۸۲ به درخواست حمیدرضا آصفی سخنگوی سابق وزارت خارجه نام خیابان خالد اسلامبولی به خیابان انتفاضه تغییر پیدا کرد (Islamic Republic News Agency, January 6 2004). ولی نحوه برخورد مصر با ابتکارات تهران در دوره حسنی مبارک، مردد و محافظه‌کارانه بود. در نتیجه قطع روابط دیپلماتیک دو کشور تا فوریه ۲۰۱۱ ادامه پیدا کرد. قاهره بعد از بهار عربی به سمت بازنگری سیاست خود در قبال ایران رفت، نبیل العربی اولین وزیر امور خارجه پس از انقلاب مصر در ۲۵ ژانویه ۲۰۱۱

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

زیرا گردشگری موجب اعتمادسازی و تفاهم میان دو ملت و درنهایت بهبود رابطه سیاسی می‌شود (Salami, 2023: 1-3). در ماه مارس ۲۰۲۳، دولت مصر اقداماتی را برای تسهیل گردشگری برای ایرانیان اعلام کرد و به آن‌ها اجازه داد تا از طریق یک شرکت معتبر تور گردشگری، ویزای ورود به سینا جنوبی را دریافت کنند. با وجود این‌ها، بستر روابط ایران و مصر اساساً یک بستر نامتوازی بوده است. بسیار ساده‌انگارانه خواهد بود که کسی گمان کند روابطی که دهه‌ها در تنش بوده است، یک‌باره می‌تواند به طرف بهبود و عادی‌سازی پیش برود.

۳. مهم‌ترین فرصت‌ها و مزایای احیای روابط ایران و مصر

۳-۱. سطح داخلی

گرم شدن روابط در حال ظهور نتیجه تماس‌های انجام‌شده در دو سال گذشته است که شامل: ۱- گفتگوهای بین‌السیسی با رئیسی و وزیر امور خارجه سابق ایران در کنفرانس بین‌المللی بغداد در اوت ۲۰۲۱، ۲- دیدار وزیر اطلاعات مصر و معاون رئیس‌جمهور ایران در نوامبر ۲۰۲۲، ۳- تعامل بین سازمان‌های اطلاعاتی هر دو کشور پس از تجدید روابط ایران و عربستان با میانجیگری عمان و عراق، ۴- علیرغم ایدئولوژی‌های سیاسی مخالف، مصر و ایران در دهه گذشته حمایت خود را از دولت سوریه به رهبری بشار اسد گسترش داده‌اند. این اتفاق در حالی رخ داد که اکثریت کشورهای شورای همکاری خلیج فارس مخالف دولت بشار اسد بودند (Akbarzadeh and Barry, 2016: 2-5). بنابراین، این موضوع می‌تواند یک مزیت راهبردی برای تسریع روند آشتی ایران و مصر باشد، به‌ویژه اکنون سوریه به اتحادیه عرب بازگردانده شده و رئیس‌جمهور سوریه در جده به گرمی مورد استقبال قرار گرفت، ۵- برای مصر، ملاحظات اقتصادی نقش مهمی در شکل دادن به سیاست آن در قبال ایران دارد. مصر به دنبال افزایش فروش کالاهای خود در بازار ایران است. مصر می‌تواند در شرایط تحریم ایران با شرایط مناسب و بلندمدت برخی کالاهای مصرفی را دریافت کند و حتی از پول ملی خود استفاده کند که مبتنی بر هدف دلار زدایی بریکس است. در این میان مصر پرجمعیت‌ترین کشور عربی با بیشترین واردات گندم است. این کشور به‌دلیل بحران اوکراین با چالش جدی مواجه شده است، زیرا به‌شدت به گندم وارداتی روسیه و اوکراین وابسته است و مانند بسیاری از همسایگان خود از افزایش اخیر قیمت جهانی نفت بی‌بهره است، ۶- برای ایران و مصر، عادی‌سازی لزوماً به معنای حذف یا حل همه

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منطقه خلیج فارس بیش از هر چیزی به تنش‌زدایی و ثبات امنیتی نیاز دارد، ۲- عربستان با پیگیری برنامه بلندپروازانه چشم‌انداز ۲۰۳۰ خود به دنبال جذب سرمایه‌گذاری خارجی و تضمین ثبات اقتصادی بلندمدت است، ۳- امارات به دنبال تضمین امنیت تجارت دریایی و عبور امن و آزاد کشتی‌ها در آب‌های اطراف است، ۴- ایران نیز به شدت به فضای تنفس در منطقه خاورمیانه نیاز دارد تا از انزوایی که به‌طور سنتی آمریکایی‌ها از دهه ۱۳۹۰ بر ایران تحمیل کرده‌اند، خارج شود.

بنابراین خیلی مهم است که ایران از این انزوا خارج شود و چه فرصتی بهتر از احیای روابط با کشور مصر است، ۵- مصر کشوری مهم و اثرگذار در جهان اسلام، کانال سوئز و در شمال آفریقا است که به‌طور سنتی در جهان عرب نیز نفوذ زیادی دارد، ۶- مزیت دیگر احیای روابط با مصر برای ایران این است که مصر قدرت مهم و اثرگذار در جهان عرب است. اگر بخواهیم دو کشور در جهان اسلام و جهان عرب متمایز کنیم که تأثیر فزاینده و عمیقی بر بقیه کشورها دارد، قطعاً یکی از آن‌ها مصر است. مصر هم کشوری گفتمان‌ساز در جهان اسلام به شمار می‌رود، هم جمعیت بالایی دارد و هم موقعیت استراتژیک ویژه‌ای در شمال آفریقا دارد، ۷- احیای روابط مصر با ایران می‌تواند به ایران قدرت چانه‌زنی در منطقه بدهد، ۸- اثرگذاری مصر بر مسئله فلسطین نیز مزیت دیگر مصر برای ایران هست. به‌هرحال موضوع فلسطین یکی از اولویت‌های سیاست خارجی ایران است، ۹- ایجاد توازن بین مصر و عربستان نیز مزیت دیگر مصر برای ایران است. به‌هرحال مصر و عربستان هرچند در دهه اخیر برخی از مشکلاتشان را حل کرده‌اند، ولی در نهایت دو کشور به لحاظ اهمیت در جهان اسلام و جهان عرب رقبای یکدیگر محسوب می‌شوند (Dunne:2015:1-3)، ۱۰- ایران می‌تواند از طریق توسعه روابط با مصر در واقع ابعاد جدیدی از روابط خودش را با عربستان و کشورهای عضو شورای همکاری ایجاد کند. به‌ویژه احیای روابط می‌تواند در تضعیف برخی ادعاهای ارضی و مرزی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس مؤثر باشد و همچنین کمک کند کشورها علاقه‌مندی بیشتری به توسعه روابط با ایران داشته باشند، ۱۱- مصر به دنبال استفاده از ظرفیت‌های ایران برای موازنه با عربستان است. عربستان یکی از رقبای اصلی مصر است و مصری‌ها می‌توانند از طریق ظرفیت‌های ایران در خلیج فارس عربستان را در یک موقعیت رقابت‌آمیز بیشتری قرار دهند که تمایل بیشتری برای امتیاز به مصر در موضوعات گوناگون داشته باشد.

۱۲- موازنه قدرت با اسرائیل نیز برای مصر مهم است. ایران و اسرائیل دشمنان وجودی یکدیگر هستند و هرگونه توسعه روابط با یکی از این دو کشور می‌تواند به طرف‌های دیگر امتیاز یا کارت‌های ویژه‌ای

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

خارجی و پوشش‌های داخلی آسیب‌پذیر بوده و از قدرت‌های هژمون تأثیر پذیرفته است. تحولاتی که در رویکرد آمریکا از سال ۲۰۱۲ نسبت به منطقه ایجاد شد، بر تحولات منطقه تا به امروز تأثیر گذاشته است. آمریکا در سال ۲۰۱۲ در دوره اوباما اعلام کرد که بر اساس استراتژی امنیت ملی جدید خود به سمت آسیا و مهار چین می‌رود. دو حزب آمریکا دیدگاه متفاوت در مورد منطقه خاورمیانه دارند. یک دیدگاه از سوی دولت بوش پسر مطرح شد که بر حضور نظامی آمریکا در منطقه تأکید دارد تا توسعه و دموکراسی را در منطقه حمایت و از شکل‌گیری گروه‌های تروریستی جلوگیری کند. ولی در دوران اوباما و بعداً بایدن این دیدگاه شکل گرفت که مانند در خاورمیانه فایده‌ای ندارد؛ زیرا با وجود مداخله و تغییر رژیم عراق و افغانستان تغییراتی در راستای منافع آمریکا شکل نگرفته است؛ بنابراین در بهار عربی که مصادف با حکومت دموکرات‌ها در آمریکا بود، کشورهای عربی احساس کردند تنها گذاشته شده‌اند و آمریکا از آن‌ها حمایت جدی به عمل نیاورده است. این موضع‌گیری‌ها باعث شد یک نوع ناراحتی از حزب دموکرات در کشورهای عربی شکل بگیرد و این باعث واگرایی بین آمریکا و کشورهای عربی منطقه شد (Gghramanpur and Khoratian, 2022).

۲- با توجه به روند عادی‌سازی، سیاست اسرائیل در منطقه خاورمیانه خروج از انزواست. نتانیاهو معتقد بود، مسئله دو دولت خاتمه پیدا کرده و روند عادی‌سازی روابط را با کشورهای منطقه تکمیل می‌کند؛ اما عملیات حماس ورق را برگرداند و باز مخالفت‌های افکار عمومی جهانی و کشورهای مختلف با تهاجم اسرائیل به غزه موجب شد، مسئله دو دولت مجدداً مطرح شود (Xinhua, 2024: 3-4)،

۳- درگیرهای یهودیان تندرو با فلسطینی‌ها و یهودی‌سازی شرق بیت‌المقدس از یک‌سو و از سوی دیگر مسئله عادی‌سازی روابط اسرائیل با کشورهای منطقه موجب شد حماس با آن مقابله کند و عملیات طوفان الاقصی را آغاز کند. در واقع طرح عادی‌سازی به ضرر ایران بود. عملیات حماس موازنه را به نفع جبهه مقاومت تغییر داد، ۴- ایران و آمریکا می‌خواهند جنگ غزه گسترش پیدا نکند؛ اما اختلاف آمریکا و ایران این است که ایران خواهان خاتمه سریع جنگ غزه است تا موازنه تهدید شکست بخورد؛ ولی آمریکا تا حالا با کمک تسلیحاتی و حمایت‌های خود از اسرائیل غیرمستقیم اجازه داده است، اسرائیل غزه را بمباران و حمله زمینی انجام دهد تا موازنه تهدید را مجدداً در منطقه حکم‌فرما کند (Gghramanpur and Khoratian, 2022). در چنین شرایطی بود که مسئله احیای روابط با کشورهای منطقه مانند مصر مور توجه دولت سیزدهم قرار گرفت. ۵- هدف ایران از احیای رابطه با عربستان و بعد مصر و کشورهای دیگر منطقه مانند بحرین این است که روند عادی‌سازی به حاشیه

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۲	تغییر در الگوی تعاملات منطقه‌ای	<p>۱-بازنگری در سیاست‌ها به نفع سیاست‌های عمل‌گرایانه و تفاهم و همکاری، ۲- اتحادهای منعطف و تعاملات منطقه‌ای سیال به‌عنوان مشخصه تعاملات جدید منطقه، ۳- تغییر در سیاست‌های آمریکا در منطقه و گرایش به آسیای جنوب شرقی برای مهار چین، ۴- تمرکز دولت‌های منطقه بر موضوعات و پرونده‌های مختلف، علیرغم اختلاف دیدگاه‌ها و مواضع در مورد سایر موضوعات و پرونده‌ها</p>
۳	ظهور سیگنال‌های مثبت در روابط ایران و مصر از انقلاب مصر در ژانویه ۲۰۱۲	<p>۱-دیدار وزرای امور خارجه ایران و مقامات بلندپایه کشورهای عربستان، اردن، کویت، مصر، قطر و ترکیه در حاشیه مجمع عمومی سازمان ملل در سپتامبر ۲۰۲۱، ۲- تأکید سعید خطیب زاده سخنگوی سابق وزارت خارجه به پیشرفت در روابط دو کشور در اکتبر ۲۰۲۱، ۳-گفتگو بین وزرای خارجه مصر و ایران در حاشیه اجلاس بغداد در مورد همکاری و مشارکت در اوت ۲۰۲۱، ۴-دیدارهای مختلف بین مقامات ایران و مصر (رئیس‌جمهور دو کشور، وزرای خارجه و سایر مقامات دو کشور) بیانگر علاقه‌مندی دو طرف به احیای روابط است.</p>
۴	علاقه مصر به تقویت روابط با عراق، لبنان و سوریه به‌عنوان کشورهای محور مقاومت	<p>۱-همکاری با کشورهای محور مقاومت عاملی برای فشار آوردن به قاهره برای تجدیدنظر در روابط خود با تهران؛ ۲- مصر از سال ۲۰۱۹ با عراق و اردن در یک مشارکت توسعه سه‌جانبه تعامل داشته، ۳- پروژه انتقال گاز مصر به لبنان از طریق سوریه نیز مورد توجه بوده، ۴-توسعه مورد انتظار در روابط قاهره و دمشق به‌دلیلحمایت مصر از بازگشت سوریه به اتحادیه عرب و حوزه عربی</p>
۵	تمایل مصر برای حفظ آرامش اوضاع غزه	<p>۱-تلاش قاهره برای ثبات در غزه و عدم تشدید درگیری نظامی با اسرائیل ۲- ایفای نقش فعال و میزبانی و میانجیگری برای خاتمه جنگ اسرائیل و حماس، ۳-ایران بر گروه‌های فلسطینی مانند حماس نفوذ زیادی دارد؛ ۴-مصر به هر طریقی تلاش دارد با ایران در چارچوب حفظ ثبات در غزه ارتباط برقرار کند؛ ۵-مصر تلاش دارد از غزه به‌عنوان کارت ایران برای مقابله با اسرائیل استفاده نکند، ۶-احیای روابط دیپلماتیک ایران با مصر می‌تواند بر موازنه قدرت در منطقه و حل مسئله فلسطین به نفع آن‌ها به روش‌های سیاسی کمک کند.</p>
۶	علاقه مصر به امنیت کشتیرانی در دریای سرخ و کانال سوئز به‌دلیلنیاز اقتصادی	<p>۱-درآمدهای این کانال در سال مالی ۲۰۲۳ تا ۲۰۲۴ به ۷.۲ میلیارد دلار از ۹.۴ میلیارد دلار در سال قبل به‌دلیلحمله، حوثی‌ها به کشتی‌های تجاری در دریای سرخ و اقیانوس هند کاهش یافته؛ ۲-تلاش مصر برای استفاده از نفوذ ایران بر حوثی‌ها برای تأمین امنیت کشتی‌رانی بین‌المللی</p>
۷	جنگ اوکراین و دوقطبی شدن نظام بین‌المللی و منطقه‌ای ناشی از آن	<p>۱-توجه به نزدیک بودن این دو کشور به روسیه و اتخاذ مواضع نزدیک‌تر به‌جانب روسیه در جنگ، می‌تواند به‌نوعی بر روابط مصر و ایران تأثیر بگذارد، ۲- اگر وضعیت به سمت قطبی شدن شدید بین‌المللی پیش برود، ممکن است مسکو تلاش کند متحدان خود ایران و مصر را به هم نزدیک کند؛ ۳- جنگ روسیه و اوکراین و نفوذ فزاینده چین در خاورمیانه و شمال آفریقا نیز تأثیری اساسی بر تحولات منطقه‌ای داشته است که می‌تواند مصر و</p>

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

یکدیگر دیدار کنند؛ تا مذاکرات دو کشور که در نظم سیاسی جدید در خاورمیانه پدیدار شده است، رسماً آغاز شود؛ اما پایان دولت سیزدهم موجب شد این امر به دولت چهاردهم موکول شود (Ramufel, 2024: 1-2). سبسی سه هدف واضح برای مصر طرح کرده است: اول، او تلاش می‌کند تا تهدید اخوان المسلمین را در مصر از بین ببرد؛ دوم، دولت سبسی بر احیای اقتصاد مصر و دستیابی به قدرت چانه‌زنی سیاسی تمرکز دارد. سوم، او تلاش می‌کند با افراط‌گرایی خشونت‌آمیز در سطح داخلی و خارجی مقابله کند. تحقق برخی از این اهداف با همکاری مصر با ایران در چارچوب چندجانبه‌گرایی مبتنی بر جنوب در منطقه تحقق می‌یابد. مدتی طول می‌کشد تا درک شود که آیا این رویکرد جدید همان‌طور که قاهره و تهران تصور می‌کنند، کار می‌کند یا خیر. ولی تجربه دهه‌های گذشته نشان می‌دهد که رویارویی‌های دو کشور در چند دهه گذشته نتیجه نداده است و در واقع به بی‌ثباتی سیاسی و افول اقتصادی دامن زده است. این تجربه می‌تواند برای دو کشور آموزنده باشد و زمینه را برای احیای روابط دیپلماتیک دو کشور ایران و مصر فراهم سازد (Baghat, 2009: 47-54).

۴-۲. سطح منطقه‌ایی

موانع و چالش‌های احیای روابط در سطح منطقه‌ایی عبارتند از: ۱- هم‌عربستان و هم‌اسرائیل خیلی تمایل به توسعه رابطه ایران و مصر در سطوح عالی ندارند. اسرائیلی‌ها کاملاً مخالف بهبود رابطه ایران و مصر هستند و تلاش خواهند کرد احیای روابط ایران و مصر اتفاق نیفتد. زیرا هرچقدر ابعاد نفوذ منطقه‌ایی ایران افزایش پیدا کند و تأثیرگذاری دیپلماتیک آن بیشتر شود، این خبر خوبی برای اسرائیل در منطقه نیست؛ همان‌طور که عادی‌سازی روابط اسرائیل با کشورهای منطقه خبر خوبی برای ایران نیست. عربستان نیز شاید تمایل زیادی به توسعه رابطه ایران و مصر نداشته باشد. زیرا ایران و مصر از همکاری خودشان برای ایجاد موازنه در برابر عربستان استفاده خواهند کرد. تقویت رابطه ایران و مصر ممکن است نقش عربستان را در جهان اسلام به‌نوعی تحت‌الشعاع قرار دهد. این‌ها احتمالاتی هستند که باید به آن‌ها توجه شود، ۲- موضوع جزایر سه‌گانه نیز یکی دیگر از موانع احیای روابط ایران و مصر است. زیرا مصر در مقاطع مختلف از بیانیه‌های شورای همکاری خلیج فارس در موضوع جزایر سه‌گانه حمایت کرده است و این امر اصلاً مقبول ایران نبوده است، ۳- اسرائیل در سطح منطقه‌ایی مخالف احیا و حداقل توسعه روابط ایران و مصر است.

۴- عربستان و کشورهای حوزه خلیج فارس نیز بسته به نوع احیای روابط می‌توان از موضع احتمالی آن‌ها سخن گفت، یعنی اگر این کشورها احساس کنند که احیای روابط ایران و مصر می‌تواند به ثبات

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

امارات و همچنین مذاکرات صلح بین ترکیه و مصر همگی نشان از وضعیت جدیدی دارند، ۱۱- برخلاف اروپا، آمریکا و اسرائیل، کشورهای عربی مانند مصر کمتر نگران برنامه هسته‌ای ایران هستند و بیشتر نگران سیاست منطقه‌ای تهران هستند. به نظر می‌رسد با وجود چالش‌های فراوان، رهبران عرب از جمله مصری‌ها تصمیم گرفته‌اند به جای تقابل، تعامل با تهران را امتحان کنند (-Bromley, 2055:504). این رویکرد، دولت سیسی مصر و ایران را نسبت به سال‌های گذشته به تعامل دیپلماتیک نزدیک‌تر کرده است.

۳-۴. سطح جهانی

در سطح جهانی نیز موانعی برای احیای روابط ایران و مصر وجود دارد. از جمله ۱- فشار احتمالی آمریکا یکی از موانع احیای روابط ایران و مصر است. یعنی اگر آمریکا همچنان به دنبال پیگیری سیاست انزوای ایران در منطقه و جلوگیری از باز شدن فضای حیاتی برای ایران در منطقه باشد، این کشور یکی از موانع احیای روابط ایران و مصر محسوب می‌شود. زیرا توسعه روابط ایران و مصر مغایر با سیاست‌های کلی امریکای‌ها در منطقه است؛ مگر اینکه گشایشی در روابط ایران و آمریکا در موضوعات مختلف اتفاق بیفتد که چشم‌انداز این موضوع هم خیلی روشن و دقیق نیست، ۲- کشورهای فرامنطقه‌ای و منطقه‌ای موضعشان نسبت به احیای رابطه ایران و مصر یکسان نیست؛ زیرا منافع مختلفی در این زمینه دارند. اگر از آمریکا شروع کنیم با توجه به شرایط موجود آمریکا تمایلی به احیای روابط ایران و مصر ندارند و از انواع ابزارها و در واقع تصمیماتی که می‌توانند بگیرد برای جلوگیری از این احیای روابط یا حداقل گسترش بیش از حد آن استفاده می‌کند، ۳- چینی‌ها قطعاً موافق احیای روابط ایران و مصر هستند. زیرا چینی‌ها به دنبال بهره‌برداری خودشان در منطقه هستند. چینی‌ها در منطقه دو اولویت دارند، یکی از آن‌ها اقتصاد است و دیگری کاهش نقش آمریکا در منطقه خاورمیانه. احیای روابط ایران و مصر می‌تواند در راستای هر دو اولویت چین در منطقه باشد. یعنی با ایجاد ثبات در منطقه اهداف اقتصادی چین در منطقه بهتر تأمین می‌شود. احیای رابطه در کاهش نقش آمریکا نیز در منطقه می‌تواند مؤثر باشد، ۳- روابط استراتژیک مصر با ایالات متحده ممکن است مانع از توانایی این کشور برای توسعه روابط قوی با ایران شود، زیرا واشنگتن همچنان رویکرد خصمانه در قبال ایران دارد. هرچند ممکن است آمریکا به دلیل نگرانی از افزایش نفوذ چین و روسیه در منطقه، رویکرد متفاوتی در قبال احیای روابط ایران و مصر اتخاذ کند، ۴- در طول تاریخ مصر و ایران تحت تأثیر عوامل خارجی یکدیگر را رقیب نفوذ در خلیج فارس می‌دیدند و سعی می‌کردند از برتری یکدیگر در منطقه جلوگیری

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۴	اسرائیل و مسئله فلسطین یکی از عوامل کلیدی روابط مصر و ایران	<p>۱- مؤثر بودن عامل اسرائیل بیش از عوامل دیگر در احیای روابط دو کشور؛ قاهره در انجام گام‌های جدی در رابطه با تهران تردید دارد، به دو دلیل: دلیل اول اطمینان از عدم تأثیرگذاری بر توسعه روابط مصر و اسرائیل پس از میزبانی شرم‌الشیخ در نشست سه‌جانبه رئیس‌جمهور مصر با نخست‌وزیر اسرائیل و ولیعهد ابوظبی و نشست نقب در مارس ۲۰۲۲ که وزرای خارجه ایالات متحده، اسرائیل، مراکش، مصر، بحرین و امارات در آن حضور داشتند؛ دوم: برای جلوگیری از فرارهایی که ممکن است مصر در صورت درگیری نظامی بین تل‌آویو و تهران با آن مواجه شود، ۲- روابط مستحکم ایران با جناح‌های فلسطینی مانعی بالقوه برای تقویت روابط قاهره با تهران؛ ۳- ایران و مصر ممکن است با هدایت منافع و برنامه‌های خود برای اعمال نفوذ بر این جناح‌ها، درگیر جنگ قدرت شوند.</p>
۵	نگرانی ایران از روابط مصر با عراق، سوریه و لبنان	<p>۱- ایران و مصر در زمینه مسائل امنیتی و سیاسی در منطقه اختلاف‌نظر دارند. برای مثال عین‌سلامه از اعضای شورای امور خارجه مصر گفته است، ایران و مصر درباره مسئله فلسطین، بحران یمن، سوریه و عراق اختلاف دارند؛ ۲- دو کشور بر سر نفوذ منطقه‌ای تضاد منافع دارند؛ ۳- بیانیه وزارت خارجه مصر نیز بر عدم مداخله، لزوم احترام متقابل و حسن هم‌جواری درباره ایران اشاره کرده است. این بیانیه نشان می‌دهد دو طرف به گفتگوی بیشتر نیاز دارند تا اعتمادسازی انجام شود؛ ۴- مصر از پروژه مشارکت سه‌جانبه عراق، اردن و مصر خبر داده است؛ ولی تهران این روابط سه‌جانبه را منبع تهدید و خطری برای روابط خود با عراق می‌داند؛ ۵- تهران پروژه انتقال گاز مصر به لبنان از طریق سوریه فشار قاهره بر ایران می‌داند، زیرا ایران به دنبال ارسال محموله‌های نفتی خود به لبنان است؛ ۶- ایران موضوع چانه‌زنی مورد انتظار در هر نوع حرکت اعراب به سمت دمشق است؛ ۷- سیسی در سال ۲۰۱۷ در اجلاس اتحادیه عرب نگرانی خود را از افزایش نفوذ ایران در کشورهای عربی منطقه بیان کرده است.</p>
۶	نوسانات روابط ایران با کشورهای عربی خلیج فارس	<p>۱- روابط ایران و کشورهای خلیج فارس به دلیل از دست دادن اعتماد بین دو طرف و همچنین تجربیات منفی در روابط قبلی با نوسانات و دگرگونی سریع مشخص می‌شود؛ ۲- نزدیکی کشورهای عربی خلیج فارس و ایران همچنان در جریان مذاکرات است؛ ۳- کشورهای عربی در بازار سرمایه مصر سرمایه‌گذاری می‌کنند و چنان در این کشور پول خرج می‌کنند تا مبادا مصر با ایران روابط خود را احیا کند؛ ۴- در کنار کشورهای عربی، اسرائیل نیز نقش آفرینی می‌کند تا مبادا با نزدیکی ایران و مصر بار دیگر قضیه فلسطین برجسته شود و دو طرف یک جبهه واحد در برابر مسائل دیگر شکل دهند؛ ۵- نقش مصر در پرونده فلسطین؛ زیرا همچنان خودش را برادر بزرگ‌تر فلسطینی‌ها می‌داند؛ ۶- مصر رابطه با تهران را در چارچوب عربی می‌بیند؛ ۷- مصر</p>

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

به منطق سیاسی در منطقه خاورمیانه مؤثر باشد. اگر ایران و سایر کشورهای منطقه، عمل‌گرایی و میانه‌روی را در سیاست‌های منطقه‌ای خود نشان دهند که در مذاکرات هسته‌ای انجام شد، قدرت‌های منطقه‌ای می‌توانند به‌طور چندجانبه به حل مسائل منطقه بپردازند. اعتدال و عمل‌گرایی ایران در توافق هسته‌ای باید توسط کشورهای شورای همکاری خلیج فارس، به‌ویژه عربستان، متقابلاً پاسخ داده شود. مصر به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای با سابقه طولانی در میانجی صلح و «مرجع منطقه‌ای»، باید در تسهیل گفتگو بین ایران و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس نه تنها مانع ایجاد نکند، بلکه آن را تسهیل نماید. این نقش مستلزم آن است که مصر و ایران کانال‌های ارتباطی خود را بسازند و بر منافع مشترک خود سرمایه‌گذاری کنند. مانع اصلی احیای روابط مصر با ایران را می‌توان بر اساس نگرانی مصر در مورد امنیت ملی، صف‌بندی‌های منطقه‌ای و رقابت برای رهبری منطقه توضیح داد. ثبات سیاسی و اقتصاد داخلی همچنان دغدغه اصلی دولت فعلی مصر است. امنیت رژیم محرک اصلی سیاست مصر در قبال ایران از زمان مبارک بوده است. منطق امنیت، نه منطق سیاست، هنوز روابط مصر با ایران را تعیین می‌کند. منطق سیاست منافع اقتصادی و سیاسی ناشی از عادی‌سازی روابط با ایران را در نظر می‌گیرد و در عین حال مراقب هرگونه نگرانی مشروع امنیتی است.

ولی منطق امنیت تنها به نفوذ ایران در جامعه مصر از نظر گسترش تشیع مربوط می‌شود. به‌دلیل منطق امنیتی مصر در قبال ایران تا اکنون دستگاه امنیتی مصر بر پرونده ایران کنترل دارد و نه وزارت امور خارجه. عمرو موسی و نبیل العربی وزرای خارجه سابق مصر بهبود روابط با ایران را توصیه کردند، اما دستگاه امنیتی مخالفت کرد؛ زیرا منطق امنیتی رژیم اصرار داشت که ایران از بنیادگرایی اسلامی حمایت می‌کند. اراده سیاسی قاطع دولت السیسی می‌تواند این چالش را در داخل مصر برطرف نماید. گسست طولانی مدت مصر و ایران غیرطبیعی است، اما از سرگیری روابط نیز بسیار پیچیده است. منطقه همواره درگیر تروریسم و جنگ و هرج و مرج بوده است. رقابت قدرت‌های منطقه مانند ایران و مصر معضل امنیت منطقه‌ای را پیچیده‌تر می‌کند. تا اکنون امنیت و ثبات منطقه‌ای مانند همیشه دور از دسترس بوده است. مصر، ایران و عربستان در صورت همسویی می‌توانند در ثبات و امنیت منطقه نقش مؤثری داشته باشند. این نقش مستلزم آن است که مصر سیاست «صبر کن و ببین» خود را کنار بگذارد و فعالانه درگیر یافتن فرمولی باشد که به‌موجب آن بتواند از روابط با ایران بهره‌مند شود، بدون اینکه مجبور باشد هیچ‌یک از نگرانی‌های امنیتی کاملاً مشروع را تحمل کند و یا منافع منطقه‌ای و اقتصادی را از دست بدهد. عبدالفتاح السیسی، رئیس‌جمهور مصر در ۲۳ دسامبر ۲۰۲۳ با همتای ایرانی خود، ابراهیم

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- Chubin, Shahram and Zabih, Sepehr (1974) *The Foreign Relations of Iran: A Developing State in a Zone of Great Power Conflict*, U.S: University of California Press, pages 1-375 <https://www.jstor.org/stable/jj.8306043>.
- Dunne, M. (2015) "Egypt's Nationalists Dominate in a Political Free-Zone", Carnegie Endowment for International Peace", pages 1-14, <http://carnegieendowment.org/>
- Deutsche Presse-Agentur (2023) "Iran plans to revive diplomatic relations with Egypt after 4 decades", pages 1-2, <https://www.dailysabah.com/>
- Darnal, Aude (2023) "The Future of BRICS: Between Objectives and Challenges", pages 1-25, <https://www.stimson.org/2023/the-future-of-brics-between-objectives-and-challenges>
- Gerard Ruggie, John (2009) *Multilateralism: the anatomy of an institution*, Cambridge University Press, <https://www.cambridge.org/core>
- Ghorbani, Arslan and Tooti, Hossein Ali (2013) "Structural Analysis of Egypt-Israel Relations" *World Politics Quarterly*, 4(4) pages 7-28 https://interpolitics.guilan.ac.ir/article_129.html (In Persian)
- Ghahramanpour, Rahman and Khoratian, Mehdi (2022) "Power relations in the Middle East and the future of Palestine", media and open dialogue platform, pages 1-10, <https://www.youtube.com/watch?v=P00UEmqxjjQ> (In Persian)
- Jafari, Saeid (2015) "Is Syria Bringing Iran and Egypt together?", pages 1-12, <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/>.
- Mohammad Nia, Mahdi and Saifi, Abdul Majid (2023) "The position of regional balancing in China's foreign policy towards the United States in the Persian Gulf" *World Politics Quarterly*, 1(47). Pages 59-81, https://interpolitics.guilan.ac.ir/article_7809_a32c461708e0bb3b4.pdf (In Persian)
- Povey, Tara (2015) "Reform and Revolution in Egypt and Iran", *Palgrave Studies in the History of Social Movements*, pages 156-191 DOI: 10.1057/9781137379009.0011
- Rumi, Farshad and Kazemi, Ehsan (2022) "The position of proxy groups in the foreign policy strategy of the Islamic Republic of Iran" *Global Policy Quarterly*, 1(35). Pages 131-162 https://interpolitics.guilan.ac.ir/article_4787_7fb2.pdf (In Persian)
- Ramufel, Samuel (2024) "Neither East nor West: Pezeshkian's Challenge to Redefine Iran's Global", pages 1-12 <https://gulfif.org/neither-east-nor->
- Reuters (september 21, 2023) "Iran's Raisi sees no obstacle to restoring ties with Egypt", pages 1-2, <https://www.reuters.com/world/middle-east/irans->
- Salami, Mohammad (2023) "Egypt-Iran Normalization: The View from the Gulf", pages 1-7, <https://gulfif.org/egypt-iran-normalization-the-view->
- Samih Shukri, Hiwar Ma' (March 30, 2016) "Egypt's Foreign Minister." *Okaz Newspaper*, pages 1-3, <https://rasanah-iiis.org/>
- Saree al-Qalam, Mahmoud (2001) *Iran's foreign policy; theoretical review and coalition paradigm*; Tehran: Strategic Research Center, pages 1-172, <https://www.gisoom.com/book/1186122>, (In Persian)
- Sotoudeh, Mohammad and Sadeghzadeh, Mohammad Ali (2015) "Opportunities and Obstacles of Iran-Egypt Relations in the Al-Sisi Period", *Regional Research Quarterly*, No. 11, pages 129-154, <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/14320> (In Persian)

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی